

Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi: Kıyaslamalı Bir Analiz

Determining Health Sciences Faculty Students' Attitude Towards Environment: A Comparative Analysis

Haydar HOŞGÖR^a Derya GÜNDÜZ HOŞGÖR^b Nurperihan TOSUN^c

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı; Türkiye'deki iki farklı Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarını kıyaslamaktır. **Gereç ve Yöntemler:** Bu çalışmada veriler; Dunlap, Van Liere, Mertig ve Jones (2000) tarafından geliştirilmiş olan "Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Çalışmanın evrenini İstanbul Üniversitesi ve Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde sağlık yönetimi ve ebelik bölümlerinde okuyan tüm öğrenciler (N=1200) oluşturmuştur. 3-14 Kasım 2014 tarihleri arasında toplanan verilerin analizi SPSS 21 paket programında frekans, yüzde gibi temel istatistiksel yöntemler ile t testi ve faktör analizi kullanılarak yapılmıştır. Ölçekteki tek sayılardan oluşan soru ifadeleri doğa merkezli bakış açısını, çift sayılardan oluşan soru ifadeleri ise insan merkezli bakış açısını temsil etmektedir. **Bulgular:** Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,40±2,17 olup %28,2'si erkek, % 71,8'i kadındır. Doğa merkezli bakış açısına sahip öğrencilerin ortalaması İstanbul Üniversitesi'nde 2,71, insan merkezli bakış açısına sahip öğrencilerin ortalaması 3,18'dir. Cumhuriyet Üniversitesi'nde ise bu değerler sırasıyla 3,76 ve 3,00'dir. Faktör analizi sonucunda her iki üniversite öğrencileri için de üç alt boyut tespit edilmiştir. İstanbul Üniversitesi'nde toplam faktör boyutu ve Faktör-1 (doğanın gücü) alt boyutu ile cinsiyet ve bölüm arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0,05). Cumhuriyet Üniversitesi'nde ise toplam faktör boyutu ve alt boyutları ile öğrencilere ait sosyo-demografik veriler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (p>0,05). **Sonuç:** Araştırma sonuçlarına göre; İstanbul Üniversitesi sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin insan merkezli bakış açısına; Cumhuriyet Üniversitesi sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin ise doğa merkezli bakış açısına yakın oldukları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, çevre sorunları, yeni çevresel paradigma ölçeği

ABSTRACT Aim: The aim of this study is to compare the attitudes towards the environment of health management and midwifery students studying in two different Health Sciences Faculty in Turkey. **Material and Methods:** The data has been collected by using "New Ecological Paradigm Scale" developed by Dunlap, Van Liere, Mertig and Jones (2000) in this study. The universe of this study is all of the students studying in the department of healthcare management and midwifery in Istanbul University and Cumhuriyet University (N=1200). The data collected between November 3rd-14th, 2014 and analysed using basic statistical methods such as t test, factor analysis and frequency, percentage etc. in SPSS 21 package program. The odd numbered questions symbolises the nature-based point of view while even numbered questions represent human-based point of view. **Findings:** The average age of the students participating in this study is 20.40 ± 2.17 and 28,2 % male, 71.8 % were women. Students with average of centric view of nature is 2,71 at Istanbul University, 3.76 at Cumhuriyet University. The average student in a human centered perspective is 3.18 at Istanbul University, 3.00 at Cumhuriyet University. Three subscales for both university students have been identified as a result of factor analysis. Total factor size and Factor-1 (the power of nature) between the dimensions of gender (women's favor) and section (midwifery students in favor of) was detected significant difference (p<0,05) at Istanbul University. The total size of the factors and sub-dimensions was not detected a significant difference between the socio-demographic data on the students (p> 0.05). **Result:** According to the study, while Istanbul University health management and midwifery students has human-centered perspective; Cumhuriyet University health management and midwifery students has the nature-oriented approach.

Key words: Environment, environmental issues, new environmental paradigm scale

Geliş Tarihi/Received: 28.01.2015 Kabul Tarihi/Accepted:21.05.2015

^a Öğr. Görv., İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sağlık Yönetimi Bölümü

^b Yazışma adresi/Correspondence: Öğr. Görv., İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu Sağlık Kurumları İşletmeciliği Bölümü

^c Araş. Görv., Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Giriş

Yarım yüzyıldan daha fazla süredir bilim insanları doğal çevreye zarar veren insan davranışlarını araştırmaktadır. Sosyal bilimciler de insanların çevre ile olan ilişkilerinin daha sürdürülebilir bir hale getirmek amacıyla teknikler geliştirmektedirler¹. İnsanların çevreyle ilgili davranışlarını daha iyi anlamının birinci adımı geçerli ve güvenli bir şekilde çevre ile ilgili tutumlarının ölçülmesidir².

Çevre; insanın kendi dışında kalan bitki ve hayvan gibi tüm canlı varlıklar ile olan ilişki ve etkileşimlerinin bütünüdür. Bir diğer deyişle çevre; insanın sosyal, biyolojik ve kimyasal faaliyetlerini devam ettirdiği bir ortamdır. Daha genel anlamıyla çevre; canlıların içinde yaşadığı, hayati koşullara bağlı oldukları, çeşitli şekillerde etkiledikleri ve etkilendikleri bir ortam olarak tanımlanabilmektedir³.

Doğal ortam içerisinde insanoğlu; çevreyi önceleri olduğu gibi kabul etmek zorunda kalırken daha sonra artan bilgi ve becerisi sayesinde çevresine egemen olmaya başlamıştır. Bir yandan yaşam standardı yükselirken diğer yandan doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanılması, çevre sorunları gibi uluslararası boyutlara ulaşan kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur⁴.

Yirminci yüzyılda iki büyük dünya savaşı yaşayan insanlığın ortak gündemini oluşturan başlıca konular; barış, özgürlük, kalkınma ve çevreciliktir. Bunlar arasında çevreciliğin önemi giderek daha ön plana çıkmaktadır. Çevrecilik; çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik olarak doğal kaynakların korunması, kirliliğin ve tehlikeli atıkların engellenmesi, tarihi ve kültürel kaynakların korunması, bitki ve hayvan türlerinin soylarının tükenmesinin engellenmesi konularını kapsayan geniş çaplı bir kamuoyu ilgisidir⁵. Bu sorunun ortadan kaldırılması; insan kaynaklı çevre kirliliğinin doğaya zarar vermeyecek bir boyuta çekilmesi, toplumsal davranışlarımızın kodlarını oluşturan ve bu davranışlara yön veren etik gibi üst

kavramların yeniden biçimlendirilmesine bağlıdır⁶.

Çevre sorunlarının küreselleşmesi ve gezendeki yaşamı tehdit eder noktaya gelmesi, insanların doğayla olan ilişkilerini ve çevreye karşı tutum ve davranışlarını doğaya karşı bireylerin üstlendikleri görev ve sorumluluklarını tekrar gözden geçirmeye, ekolojik kültür ve çevre bilincini yeniden tanımlamaya yöneltmiştir⁷. Son birkaç yılda bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler bir yandan insan hayatını kolaylaştırırken diğer yandan doğal kaynakların tükenmesi, toprak, hava ve su kirliliği gibi sorunları tetiklemiştir. Artan insan nüfusu ve tüketim hızı bu şekilde devam ettikçe sonraki nesillerin de gelecekte aynı yaşam standartlarına sahip olamayacağından endişe edilmektedir⁸.

Bireylerin kendilerini çevreleyen dış dünyaya ilişkin düşünce biçimleri; çevresel tutum ve davranışlarını geçerli kılmak ve bu genel yapı içerisindeki rollerine bir açıklama getirmek açısından oldukça önemli bir konudur⁹. Bütün toplumlarda yer alan temel araştırma konularından birisi; insan ve doğa arasındaki ilişkidir. İnsanın doğadan üstün bir varlık mı, yoksa doğanın ayrılmaz bir parçası mı olduğu konusundaki görüşler, çevresel değer ve tutumların oluşmasında önem arz etmektedir¹⁰. Bu çalışmada da birey-doğa ilişkisi ele alınmakta ve üniversite çağındaki öğrencilerin ekolojik anlamda insan merkezli bakış açısına mı, yoksa çevre merkezli bakış açısına mı sahip oldukları incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda gençlerin çevresel tutumları birçok değişken tarafından etkilendiği ve genç neslin; çevreyi nasıl öğrenip kullandığı göz önünde bulundurulduğunda, onlara doğrudan çevreyle ilgili deneyimler sağlayan öğrenme ortamlarının oluşturulması son derece önemlidir. Çünkü mevcut şartlardan dolayı ortaya çıkan çevre sorunlarına çözüm yolu bulmak için yapılan etkinliklerde gençlerin; özellikle de üniversite öğrencilerinin etkileri daha fazla olacaktır. Bilim adamlarına, tüketicilere ve halka göre

bugünün gençleri, geleceğin çevresinden sorumludur¹¹.

Son yıllarda küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi gibi çevresel sorunların gündemde olması sebebiyle literatürde çevresel tutumların belirlenmesine yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Çakır ve arkadaşları¹² tarafından (2010) yapılmış olan çalışmada güncel çevre sorunlarını anlamının önemi üzerinde durulmuş ve konuyla ilgili farkındalık yaratılması gerektiği belirtilmiştir. Çabuk ve arkadaşları¹³ (2003) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olan çalışmada; çevresel sorunlar karşısında üniversite çağındaki genç neslin sorunun bir parçası olmak yerine çözümün bir parçası haline getirilmesinin öneminden söz edilmiştir. Çevresel risk faktörleri çevresel risk analizleri ile kişisel değer ve inançlar kapsamında Slimak ve arkadaşları¹⁴ (2006) tarafından yapılmış olan bir çalışmada ele alınmış ve ekolojik risk algısı üzerinde durulmuştur. Genç ve Genç¹⁵ (2013)'in çevresel tutum ölçeği kullanarak üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada; eğitimleri sırasında ailesi ile kalan öğrencilerin yurttan kalan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha düşük çevresel tutum puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Erkal ve arkadaşlarının⁵ (2012) Gazi Üniversitesi öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının orta düzeyin üzerinde olduğu saptanmıştır. Sever ve Çetinkaya² (2012)'nin Eğitim Fakültesi öğrencileriyle gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, öğrencilerin doğa merkezli yaklaşım düzeylerinin insan merkezli yaklaşım düzeylerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hodgkinson ve Innes¹⁹ (2010) tarafından Avustralya'da üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada da yeni paradigma skorları yüksek bulunmuştur.

Çevresel tutum araştırmalarında kullanılan farklı ölçekler olmasına rağmen, bunlar arasında en popüler olanı ve en fazla kullanılanı Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği (NEP)'dir. Bu ölçek ilk kez Dunlap ve Van Liere tarafından 1978 yılında geliştirilmiş ve

2000 yılında Dunlap ve arkadaşları tarafından revize edilmiştir. Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği'nin içerdiği maddeler; yeni ekolojik dünyaya hakim olan sosyal paradigmanın, teknoloji ve çevrenin büyüme amaçlı kullanımının ilerlemesini vurgulamaktadır^{16,17,18,19,20}.

Gereç ve Yöntemler

Bu çalışma; Türkiye'deki iki farklı üniversitede sağlık yönetimi ve ebelik bölümlerinde okumakta olan öğrencilerin çevresel tutumlarını kıyaslamak amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı olarak yapılan bu çalışmanın evren ve örneklemini 2014-2015 eğitim-öğretim yılı güz yarısında İstanbul Üniversitesi (İÜ.) ve Cumhuriyet Üniversitesi (CÜ.) Sağlık Bilimleri Fakültesi (SABİF) sağlık yönetimi ve ebelik bölümüne kayıtlı olan tüm öğrenciler (N=1200) oluşturmuştur. Katılımcıların tamamına ulaşılması hedeflendiğinden örneklem seçim yöntemine gidilmemiştir. Veriler 3-14 Kasım 2014 tarihleri arasında çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden toplam 518 öğrenciden (ankete cevap verme oranı %43,2) toplanmıştır. Çalışmada veriler "tanıtıcı bilgiler formu" ve "Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği" ile toplanmıştır. Tanıtıcı bilgiler formu; öğrencilerin cinsiyet, yaş, bölüm, anne-baba eğitim düzeyleri, ailenin gelir düzeyi ve çevreyle ilgili eğitim alıp almamalarına yönelik 7 sorudan oluşmaktadır.

Yeni Ekolojik Paradigma Ölçeği 5'li Likert türünde hazırlanmış olup 1 tamamen katılmıyorum, 5 tamamen katılıyorum şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan sorulardan çift sayılı olanlar insan merkezli bakış açılarını savunan ifadelerken, tek sayılı olanlar ise doğa merkezli bakış açılarını savunan ifadelerdir. Ölçekte yer alan ve insan merkezli bakış açısını savunan çift sayılı soru ifadelerinin kodlaması tersten yapılarak analiz aşamasına dahil edilmektedir. Yeni Çevresel Paradigma; büyümeye yönelik sınırlılıkların kaçınılmazlığı, süreklilik arz eden bir

ekonomiye ulaşmanın gerekliliği, doğayı korumanın önemi, doğanın yalnızca insan kullanımını için var olduğu şeklindeki insan merkezli görüşü reddetme zorunluluğuyla ilgili tutumları ortaya çıkarmaktadır. Özetle Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği insanların ekolojik dünya görüşlerini değerlendiren bir araçtır. Başlangıçta 12 maddeden oluşan Yeni Çevresel Paradigma ölçeği, 2000 yılında Dunlap ve arkadaşları tarafından geliştirilerek 15 madde şeklinde yeniden revize edilmiştir. Bu düzenlemeyle ölçeğin daha karşılaştırılabilir olduğu, orijinal ölçekte var olan denge eksikliğinin giderildiği, yine orijinal ölçekteki bugünün koşullarına uymayan maddelerin çıkarıldığı belirtilmektedir¹⁶. Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği'nin kaç boyuttan oluştuğu konusu tam olarak netlik kazanmış değildir. Yapılan birçok çalışmada ölçeğin farklı farklı boyutlara sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmada da yapılan faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin her iki üniversite için de 3 alt boyuttan meydana geldiği bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda elde edilmiş olan bu 3 boyut literatür doğrultusunda isimlendirilmiştir²⁰.

Faktör-1: Doğanın Gücü: Doğanın, insan karşısındaki üstünlüğünü ifade etmektedir (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 ve 15. soru ifadeleri).

Faktör-2: Ekolojik Tehlike: Doğal dengesinin hassaslığını ifade etmektedir (2, 10 ve 12. soru ifadeleri).

Faktör-3: İnsanın Gücü: İnsanın, doğa karşısındaki üstünlüğünü ifade etmektedir (4, 6, 8 ve 14. soru ifadeleri).

Etik Boyut: Her iki üniversite için de gerekli izinler, ilgili bölüm başkanlıklarından sözel ve yazılı olarak alınmıştır. Anketin uygulanması öncesinde

araştırmacılar; çalışmanın konusu, amacı ve önemi gibi konularda çalışmaya kendi rızasıyla katılmayı kabul eden katılımcıları bilgilendirmişlerdir.

Bulgular

Katılımcıların sosyo demografik özellikleri incelendiğinde; İÜ. SABİF'den çalışmaya katılan öğrencilerin %21,4 erkeklerden, %78,6 kadınlardan; CÜ. SABİF'den çalışmaya katılan öğrencilerin %28,2 erkeklerden, %71,8 kadınlardan oluşmaktadır. İÜ.'deki öğrencilerin %56,7 sağlık yönetimi, %43,3 ebelik bölümünde eğitim-öğretim görmekteyken, CÜ.'de bu oranlar sırasıyla %67,7 ve %32,3'dür. İÜ.'deki öğrencilerin %16,7'si, CÜ.'deki öğrencilerin ise %66,9 çevre ile ilgili bir eğitim almıştır. İÜ.'de sekiz yıl ve altı eğitim düzeyine sahip anne oranı %74,2; baba oranı %68,4 iken CÜ.'de bu oranlar sırasıyla %59,9 ve %54,5'dir (Tablo 1).

İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine ait faktör analizi sonuçlarında ölçeğin 3 boyuttan oluştuğu görülmektedir. Faktörlerin açıklayıcılık yüzdeleri toplam 67,36'dır. Kaiser Meyer Olkin ölçek geçerliliği 0,851 ile oldukça yüksek bulunmuştur. Faktör analizi sonuçları da İÜ. SABİF öğrencilerinin insan merkezli bakış açısına sahip oldukları yargısını daha da güçlendirmektedir. 5, 8, 9 ve 11. sorular; ölçeğin iç güvenirlik katsayısını düşürmesi gerekçesiyle ölçekten çıkartılmıştır. Birinci faktörün Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,900, ikinci faktörün 0,607 ve üçüncü faktörün ise 0,700 olarak bulunmuştur. 4, 6 ve 14. soru ifadelerinin faktör ortalamaları diğer iki faktör ortalamasından daha yüksek olup 3,21'dir (Tablo 2).

Tablo 1. Öğrencilere ait demografik verilerin dağılımı (N=518)

		N	%	N	%	N
		İstanbul Üniversitesi		Cumhuriyet Üniversitesi		Toplam
Cinsiyet	Erkek	54	21,4	75	28,2	129
	Kadın	198	78,6	191	71,8	389
Yaş Grupları	18-21 yaş arası	213	84,5	200	75,1	413
	22 yaş ve üzeri	39	15,5	66	24,9	105
Bölümler	Sağlık Yönetimi	143	56,7	180	67,7	323
	Ebelik	109	43,3	86	32,3	195
Anne Eğitim Düzeyi	≤ 8 yıl	187	74,2	182	68,4	369
	> 8 yıl	65	25,8	84	31,6	149
Baba Eğitim Düzeyi	≤ 8 yıl	151	59,9	145	54,5	296
	> 8 yıl	101	40,1	121	45,5	222
Çevre Eğitimi Alma Durumu	Evet	42	16,7	88	33,1	130
	Hayır	210	83,3	178	66,9	388
Ailelerin Gelir Durumu	Düşük	133	52,8	140	52,6	273
	Orta	81	32,1	70	26,3	151
	Yüksek	38	15,1	56	21,1	94
	Toplam	252	100	266	100	518

Tablo 2. İÜ. SABİF faktör analizi sonuçları

Soru	Faktör Yüklü	Faktör Açıklayıcılığı	Güvenirlik	Faktör Ortalaması	
7	0,889				
15	0,869				
Faktör-1 (Doğanın Gücü)	3	0,823	41,50%	0,900	2,68
	1	0,785			
	13	0,741			
Soru	Faktör Yüklü	Faktör Açıklayıcılığı	Güvenirlik	Faktör Ortalaması	
Faktör-2 (Ekolojik Tehlike)	12	0,768			
	10	0,747	14,42%	0,607	2,80
	2	0,68			
Soru	Faktör Yüklü	Faktör Açıklayıcılığı	Güvenirlik	Faktör Ortalaması	
Faktör-3 (İnsanın Gücü)	4	0,83			
	14	0,747	11,45%	0,700	3,21
	6	0,63			
TOPLAM FAKTÖR AÇIKLAYICILIĞI		% 67,36			
<i>Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği:</i>		<i>0,851</i>			
<i>Bartlett Küresellik Testi Ki-Kare:</i>		<i>1232,035</i>			
<i>Standart Sapma:</i>		<i>55</i>			
<i>P değeri:</i>		<i>0,000</i>			

Tablo 3. CÜ. SABİF Faktör Analizi Sonuçları

	Soru	Faktör Yüğü	Faktör Açıklayıcılığı	Güvenirlik	Faktör Ortalaması
Faktör-1 (Doğanın Gücü)	6	0,804			
	5	0,707	31,22%	0,695	4,13
	7	0,766			
	Soru	Faktör Yüğü	Faktör Açıklayıcılığı	Güvenirlik	Faktör Ortalaması
Faktör-2 (Ekolojik Tehlike)	13	0,888			
	5	0,856	20,41%	0,729	2,44
	Soru	Faktör Yüğü	Faktör Açıklayıcılığı	Güvenirlik	Faktör Ortalaması
Faktör-3 (İnsanın Gücü)	10	0,823			
	12	0,809	17,64%	0,608	1,65
TOPLAM FAKTÖR AÇIKLAYICILIĞI		% 69,26			
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği:		0,622			
Bartlett Küresellik Testi Ki-Kare:		313,893			
Standart Sapma:		21			
P değeri:		0,000			

Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine ait faktör analizi sonuçlarında ölçeğin 3 boyuttan oluştuğu görülmektedir. Faktörlerin açıklayıcılık yüzdeleri toplam 69,26'dır. Kaiser Meyer Olkin ölçek geçerliliği 0,622 ile normal düzeyde bulunmuştur. Faktör analizi sonuçları da CÜ. SABİF öğrencilerinin doğa merkezli bakış açısına sahip oldukları yargısını daha da güçlendirmektedir. 1, 2, 3,

4, 8, 9, 11 ve 14. sorular; ölçeğin iç güvenirlilik katsayısını düşürmesi gerekçesiyle ölçekten çıkartılmıştır. Birinci faktörün Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0,695, ikinci faktörün 0,729 ve üçüncü faktörün ise 0,608 olarak bulunmuştur. 5, 6 ve 7. soru ifadelerinin faktör ortalamaları diğer iki faktör ortalamasından daha yüksek olup 4,13'dür (Tablo 3).

Tablo 4. Öğrencilerin Ölçekten ve Ölçeğin Alt Boyutlarından Aldıkları Puan Ortalamaları

	I.Ü. Ort± Ss	C.Ü. Ort± Ss
Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği	34,99±6,85	22,23±5,64
Faktör-1 (Doğanın Gücü)	2,71±1,50	3,76±1,19
Faktör-2 (Ekolojik Tehlike)	3,20±0,89	3,66±1,21
Faktör-3 (İnsanın Gücü)	3,18±1,22	3,00±1,20

Öğrencilerin Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği'nden ve ölçeğin alt boyutlarından aldıkları toplam puan ortalamaları yukarıdaki tabloda verilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucu Faktör-1 Doğanın Gücü, Faktör-2 Ekolojik Tehlike, Faktör-3 ise İnsanın Gücü olarak isimlendirilmiştir.

I.Ü. SABİF öğrencilerinin Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği'nden aldıkları toplam puan 34,99±6,85, doğanın gücü alt boyutundan aldıkları toplam puan 2,71±1,50, ekolojik tehlike alt boyutundan aldıkları toplam puan 3,20±0,89 ve insanın gücü alt boyutundan aldıkları toplam puan

3,18±1,22'dir. C.Ü. SABİF öğrencilerinin Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği'nden aldıkları toplam puan 22,23±5,64, doğanın gücü alt boyutundan aldıkları toplam puan

3,76±1,19, ekolojik tehlike alt boyutundan aldıkları toplam puan 3,66±1,21 ve insanın gücü alt boyutundan aldıkları toplam puan 3,00±1,20'dir (Tablo 4).

Tablo 5. Doğa Merkezli Bakış Açısına Ait Öğrenci İfadelerinin Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Soru	Doğa Merkezli Bakış Açısına Ait Ölçek İfadeleri	İÜ.		CÜ.	
		Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
1	Dünyanın barındırabileceği insan sayısı üst sınırına yaklaşıyoruz.	2,69	1,20	3,85	1,08
3	İnsanlar doğa ile ters düştüğünde genellikle feci sonuçlar ortaya çıkar.	2,72	1,41	4,03	0,97
5	İnsanlar, doğayı ciddi şekilde istismar etmektedir.	2,72	2,48	4,08	1,07
7	İnsanlar gibi bitkiler ve hayvanların da bu dünyada var olma hakları mevcuttur.	2,46	1,78	4,24	1,12
9	Özel yeteneklerimize rağmen biz insanlar, halen doğanın kanunlarına tabiyizdir.	2,81	1,20	3,47	1,25
11	Dünya, çok sınırlı sayıda odası ve kaynakları olan bir uzay gemisine benzetilmektedir.	2,95	1,15	3,11	1,37
13	Doğanın dengesi çok kırılgandır ve kolayca bozulabilir	2,74	1,35	3,53	1,32
15	Eğer işler şu an oldukları gibi devam ederse, yakında büyük bir ekolojik felaket ile karşılaşacağız.	2,60	1,46	3,80	1,40
Genel		2,71	1,50	3,76	1,19

Doğa merkezli ölçek ifadelerine ait ortalamalar ele alındığında İÜ. SABİF öğrencilerinin genel ortalamasının 2,71±1,50; CÜ. SABİF öğrencilerinin genel ortalamasının ise 3,76±1,19 olduğu görülmektedir. İÜ. SABİF'te en yüksek ortalamaya sahip ölçek ifadesinin 2,95 ortalama ile **“Dünya, çok sınırlı sayıda odası ve kaynakları olan bir uzay gemisine benzetilmektedir”** e ait olduğu görülürken; CÜ. SABİF'de ise 4,24 ile en yüksek ortalamaya sahip ölçek ifadesinin **“İnsanlar gibi bitkiler ve hayvanların da bu dünyada var olma hakları mevcuttur”** a ait olduğu görülmektedir. Doğa merkezli bakış açısı ortalamasının yüksek olması öğrencilerin çevresel konulara/sorunlara duyarlı olduğunu ve dolayısıyla doğaya sahip çıkılması gerektiği düşüncesinde olduklarını göstermesi bakımından önemli olup, arzu edilen olumlu bir durumdur. Bu çalışmada; CÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin İÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerine kıyasla daha fazla doğa

merkezli görüşte oldukları saptanmıştır (Tablo 5).

İnsan merkezli ölçek ifadelerine ait ortalamalar ele alındığında İÜ. SABİF öğrencilerinin genel ortalamasının 3,18±1,22; CÜ. SABİF öğrencilerinin genel ortalamasının ise 3,00±1,20 olduğu görülmektedir. **“Eğer nasıl geliştirebileceğimizi bilebilirsek, dünyada bol miktarda doğal kaynak mevcuttur”** ölçek ifadesi hem İÜ. (3,35) hem de CÜ. (4,09) SABİF öğrencileri tarafından en yüksek ortalamayı almış olan yargıdır. İnsan merkezli bakış açısı ortalamasının yüksek olması öğrencilerin çevresel konulara/sorunlara yeterince duyarlı olmadığını ve dolayısıyla doğaya sahip çıkılması gerektiği düşüncesinde olmadıklarını göstermesi bakımından önemli olup, arzu edilen olumlu bir durum değildir. Bu çalışmada; İÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin CÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerine kıyasla daha fazla insan merkezli görüşte oldukları saptanmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. İnsan Merkezli Bakış Açısına Ait Öğrenci İfadelerinin Ortalama ve Standart Sapma Dağılımları

Soru	İnsan Merkezli Bakış Açısına Ait Ölçek İfadeleri	İÜ.		CÜ.	
		Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
2	İnsanların, doğayı kendi ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenleme hakkı vardır.	3,07	1,33	2,86	1,14
4	İnsan aklı, bir şekilde çevre sorunlarının da üstesinden gelecektir.	3,81	1,01	3,06	1,09
6	Eğer nasıl geliştirebileceğimizi bilebilirsek, dünyada bol miktarda doğal kaynak mevcuttur.	4,09	1,04	3,35	1,54
8	Doğanın dengesi, modern sanayileşmiş ulusların etkileriyle başa çıkabilecek kadar güçlüdür.	3,15	1,31	2,99	1,14
10	İnsanların karşı karşıya olduğu şu meşhur ekolojik kriz, çok fazla abartılmaktadır	2,36	1,26	2,78	1,22
12	İnsanlar, doğanın kendileri dışında kalan kısımlarına hükmetmek için yaratılmışlardır.	2,61	1,31	2,76	1,22
14	İnsanlar doğayı kontrol edebilmek için onun nasıl işlediğine ilişkin yeterli bilgiyi er ya da geç öğreneceklerdir.	3,22	1,33	3,22	1,08
Genel		3,18	1,22	3,00	1,20

Tablo 7. Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği ve Alt Boyutları ile Demografik Verilerin Farklılıkları

Faktör-1 (Doğanın Gücü)	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
		Kadın	198	2,81	1,28	-6,128
	Erkek	54	1,99	0,72		
Faktör-1 (Doğanın Gücü)	Bölüm	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
	Sağlık Yönetimi	143	1,88	0,62	-14,57	0,000*
Ebelik	109	3,62	1,12			
Toplam Faktör	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
	Kadın	198	2,89	0,6	-4,186	0,000*
Erkek	54	2,61	0,37			
Toplam Faktör	Bölüm	N	Ortalama	Standart Sapma	t	p
	Sağlık Yönetimi	143	2,53	0,36	-11,022	0,000*
Ebelik	109	3,22	0,56			

* Aralarında fark bulunan değişkenler tabloya dahil edilmiştir.

İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin faktör analizi alt boyutları ile sosyo-demografik veriler arasındaki durum incelendiğinde Faktör-1 (doğanın gücü) boyutu ile cinsiyet

ve bölüm arasında kadınların ve ebelik bölümü öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$). Yeni Paradigma Ölçeği'ne göre insan yönelimli bakış açısına sahip olduğu saptanan İÜ.

SABİF öğrencileri arasından kadınların ve ebelik bölümü öğrencilerinin, her ne kadar insan yönelimli bakış açısına sahip oldukları saptanmış olsa da, erkeklere ve sağlık yönetimi bölümünde okuyan öğrencilere kıyasla biraz daha doğa yönelimli bakış açısına yatkın oldukları söylenebilir.

Toplam faktör boyutu ile sosyo-demografik veriler arasındaki durum incelendiğinde ise yine cinsiyet ve bölüm arasında kadınların ve ebelik bölümü öğrencilerinin lehine anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$).

CÜ. SABİF öğrencilerinin faktör analizi alt boyutları ve toplam faktör boyutu ile sosyo-demografik verileri arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği kullanılarak üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada, İÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencileri arasında doğa karşısında insan yönelimli bir anlayışın hakim olduğu, CÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencileri arasında ise doğa yönelimli bir anlayışın hakim olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği'nin çok boyutlu bir yapı arz ettiği ve her iki üniversiteye ait faktör analizi sonuçlarında ölçeğe ait 3 alt boyutun ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde üniversite öğrencileri arasında kayda değer düzeyde çevre duyarlılığı ve farkındalığı olması beklenen ve istenen bir durumdur. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ve çevreye duyarlılıkları arasında yapılan analiz sonucunda da cinsiyet ve bölüm arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, kadın öğrencilerin ve ebelik öğrencilerinin çevreye yönelik duyarlılıkları daha fazla bulunmuştur. Alnıaçık ve Koç⁶ tarafından (2009) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş olan bir çalışmada ölçeğe

ait dört alt boyutun olduğu saptanmış ve analizler sonucunda öğrencilerin doğa yönelimli bir bakış açısına sahip oldukları saptanmıştır. Zelezny ve arkadaşları²¹ (2002), Meydan ve Doğu²² (2008), Ek ve diğerlerinin²³ (2009) çalışmalarında da kadın öğrencilerin çevresel duyarlılıkları daha yüksek bulunmuştur. Demirel ve arkadaşları¹ (2009) tarafından yapılmış olan çalışmada ölçeğin tek boyuttan meydana geldiği saptanmıştır. Sam ve arkadaşları⁸ tarafından (2010) öğrenciler üzerinde yapılmış olan çalışma sonucunda ise ölçeğe ait iki alt boyutun olduğu ve kadın öğrencilerin çevresel duyarlılıklarının, erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aytaç ve Öngen'in¹⁰ (2012) çalışmalarında ilgili ölçeğin iki alt boyuttan oluştuğu ve öğrencilerin doğa merkezli bir görüşü savdukları belirlenmiştir. Kılıç ve İnal'ın⁴ (2010) kamu yönetimi ve işletme bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş oldukları çalışmada; işletme bölümü öğrencilerinin kamu yönetimi bölümü öğrencilerine göre insan merkezli yaklaşıma daha yatkın oldukları tespit edilmiştir. İÜ. SABİF ve CÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiş olan bu çalışma sonuçlarının da, daha önce yapılmış olan diğer çalışmalar ile bu hususlarda benzer ve farklı özellikler taşıdığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak; İÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin çevresel duyarlılıklarının, CÜ. SABİF sağlık yönetimi ve ebelik bölümü öğrencilerinin çevresel duyarlılıklarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Çevre duyarlılıklarının düşük çıktığı İÜ. SABİF öğrencilerinin ders müfredatlarına çevreyle yakından ilgili derslerin eklenmesi, konuyla ilgili konferans, kongre, sempozyum ve kurumsal hizmet içi eğitim çalışmaları gibi eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve yine konuyla ilgili alanında uzman kişilerin konuşmacı olarak bilgi ve deneyim paylaşımı yaptıkları öğrenme ortamlarının

fakülte yönetimi tarafından tesis edilmesi, düşük çıkan çevresel duyarlılığın elimine edilmesinde katkıda bulunabilir. Öğrencilerin sahip oldukları insan merkezli bakış açılarının yönü, doğa merkezli bir

Kaynaklar

1. Demirel M, Gürbüz B, Karaküçük S. Rekreatyonel aktivitelere katılımın çevreye yönelik tutum üzerindeki etkisi ve yeni ekolojik paradigma ölçeğinin geçerliliği ve güvenilirliği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 2009; 7(2): 47-50

2. Sever R, Yalçınkaya E. Sınıf öğretmeni adaylarının çevresel tutumlarının incelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi* 2012; (26): 1-15.

3. Alnaçık Ü. Çevreci yönelim, çevre dostu yaklaşım ve demografik özellikler: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 2010; 3 (2): 509-532.

4. Kılıç S, İnal M E. Yükseköğretimde çevre eğitimi alan ve almayan öğrencilerde çevre bilinci: niğde üniversitesi örneği. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2010; 3 (2): 70-83.

5. Erkal S, Kılıç, İ, Şahin, H. Üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarının yeni çevresel paradigma ölçeği ile incelenmesi *Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2012; (49): 21-40.

6. Alnaçık Ü, Koç, F. Yeni çevresel paradigma ölçeği ile üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Burhaniye Meslek Yüksek Okulu Bölgesel Kalkınma Kongresi* 2009; 14-16 Kasım, Balıkesir: 178-185.

bakış açısına doğru kanalize edilebilir. Böylelikle çevreye duyarlı gelecek nesillerin yetişmesi için daha elverişli bir ortam hazırlanmış olur.

7. Ponting C. Dünyanın yeşil tarihi: çevre ve uygarlıkların çöküşü. *Sabancı Üniversitesi Yayınevi* 2000; 23, İstanbul

8. Sam N, Sam R, Öngen K C. Üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarının yeni çevresel paradigma ve benlik saygısı ölçeği ile incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi* 2010; (21), 1-16.

9. Varlı D. İlköğretim 8. sınıf öğrencilerin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat, Türkiye, 2014.*

10. Aytaç M, Öngen B. Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. *İstatistikçiler Dergisi* 2012; (5): 14-22.

11. Günden C, Miran B. Yeni çevresel paradigma ölçeğiyle çiftçilerin çevre tutumunun belirlenmesi: izmir ili torbalı ilçesi örneği. *Ekoloji Dergisi. Journal of Ecology* 2008; 18 (69): 41-50.

12. Çakır M, İrez S, Doğan Ö K. Güncel çevresel sorunların anlaşılması: altı eğitimli bir Türk okulu örneği. *Eğitim Çalışmaları Dergisi* 2010;36(1): 21-33.

13.Çabuk B, Karacaoğlu B C. Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2003; 36 (1): 189-198.

14. Slimak W, Dietz M T. Kişisel değerler, inançlar ve ekolojik risk algısı. *Risk Analizi Dergisi* 2006; 26 (6): 1689-1705.

15. Genç M, Genç T. Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının

belirlenmesi. *Asya Öğretim Dergisi* 2013; 1 (1): 9-19.

16. Ji HC. Factor structure of the new environmental paradigm scale: evidence from an urban sample in Southern California *Psychological Reports*, 2004; pp. 125–130.

17. Schultz PW, Zelezny L. Values and proenvironmental behaviour: a five country survey. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 1998; 29, pp. 540–558.

18. Gardner GT, Stern PC, Environmental problems and human behavior (2nd ed.) Pearson Custom Publishing 2002 Boston

19. Hodgkinson SP, Innes JM. The Attitudinal Influence of Career Orientation in 1st-Year University Students: Environmental Attitudes as a Function of Degree Choice *The Journal of Environmental Education*, 2001; 32:3, 37-40.

20. Hawcroft LJ, Milfont TL . The use (and abuse) of the New Environmental Paradigm Scale over the last 30 years : a

meta-analysis. *Journal of Environmental Psychology* 2010;30: 143-158.

21. Zelezny LC, Chua P, Aldrich C. New Ways of Thinking about Environmentalism: Elaborating on Gender Differences in Environmentalism. *Journal of Social Issues* Volume 2002; 56, Issue 3, pages 443–457.

22. Meydan A, Doğu S. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çevre Sorunları Hakkındaki Görüşlerinin Bazı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2008; 26, 267-277.

23. Ek HN, Kılıç N, Ögdüm P, Düzgün G, ve Şeker S. Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk Ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları Ve Duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2009; 17(1), 125-136.